

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

ACTA NUUZ

**MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI**

**JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN**

**2023
1/3**

**Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi**

Bosh muharrir:

L.U.MADJIDOV – t.f.d., professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Y.S.ERGASHOV – f.m.f.d., professor

Tahrir hay'ati:

Sag'dullayev A.S. – t.f.d., akademik

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Bohtaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Shirinova R.X. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD

Mas'ulkotib: **Z.A.PARDAYEV**

TOHIKEHT – 2023

МУНДАРИЖА

Тарих

Алимазарова Д. Политическое преследование в системе печати и полиграфии: репрессированные представители сферы	4
Almanov K. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Jizzax viloyati tarmoq madaniy muhiti da turlar	8
Kobizova O., Vankova N. Новые перспективы сотрудничества республики Узбекистан и Туркмени в сфере высшего образования	12
Kurbonov K. "Sari" kin	15
Omonev I. O'zbekistonda temir yo'l transporti tizimining vujudga kelishi va rivojlanish bosqichlari (Rossiya imperiyasi davri misolida)	18
Orifjonova G. Mustaqillik yillarida O'zbekiston muassasa muzeylarida innovatsion yechimlarning qo'llanilish tarixi	21
Rashidov O. Turkistonda milliy ziyoliklarning bolsheviklarga qarshi mafkuraviy kurashi	24
Ergasheva X. 1940-1946-yillarda Farg'ona vodiysida neft sanoatining rivojlanishi	28
Тил ва адабиёт. Педагогика. Психология. Математика. Социология. Сўбсий фанлар. Илмий муносабат	
Abdulkadrieva N. Yoshlarning bo'sh vaqtini samarali tashkil etish bo'yicha ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	31
Abdumazarova N. Mehribonlik uyitartibiyatnuvchilarida jobiy xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	35
Abdusattorov E. O'zbekistonning global kibernetika reytinglaridagi mavqeyini oshirishning yurion jihatlari ga oid	39
Abdullaev A. Psixologik madaniyat - pedagogik jamoadagi psixologik muhit shakllanishining omili sifatida	42
Abdullayev A. Fuqarolik jamiyatini shakllantirish davrida yoshlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish muammolari	45
Albarova L., Shanazarova N. Zamoraviy dunyoda raqamli iqtisodiyotni iqtisodiyotga ta'siri va statistik tahlili	48
Alimardonov E. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'limlari bo'lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda psixologik madaniyatning ta'siri	51
Alimov B. Al-Qarojning arifmetika - algebra chiklar maktabi	54
Allaherganova N. Tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini savodxonlikka o'rgatishda kompetensiyaviy yondashuv	57
Axmedov M. U. Darsdantashqarimasht'ulotlarda o'quvchilarning jobiy faoliyatini shakllantirish muammolari	60
Badirov R. Chiqarigqacha bo'lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik konseptual xususiyatlari	64
Erimbetov B. Kurash sportida imiy-tadqiqotlarni rivojlantirish istiqbolari	67
Jumayeva S. Forming students' creative competencies by using Kamoliddin Behzod's miniatures in English lessons	69
Jo'raqulov F. Jamiyat ijtimoiy-ma'naviy muhitini o'rganishning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati	73
Daydullayev T. Globalashuv davrida yoshlar ma'naviyatiga ta'sir etadigan tahdidlarning fakaffiy tahlili	76
Dragimov A. Kursantlar jamoakrida harbiy qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishda mulqot madaniyati muhim omil sifatida	79
Ismatova M. Kouching tushunchasi va uning mazmuni-mohiyati	82
Karimov B. Integrativ urviylik - bo'lajak mutaxassislarini normativ-metrologik vakolatini shakllantirish omili	85
Kengabayev K. Yoshlarda harbiy vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari va mohiyati	87
Korlova G. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida rodatviy sifatarni rivojlantirish	91
Qurbonova B. Hankorilik pedagogikasi asosida talabarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari va ukritakomillashtrish	94
Kompozova H. Bijnajak tarbiyot fani ijtimoiy muhitni kashfiy tayyorgarlikni takomillashtrish omili sifatida	99
Qoraboyev N. Akademik Said Shermuhamedov hayoti va faoliyatini davrlashtirish masalasiga doir	103
Qorayev S. Talabakrida ekoblogik madaniyatni rivojlantirishning imiy va amaliy ahamiyati	106
Qochqorova N. Autosring - bo'lajak tarbiyachilar uchun muhim tizim	110
Mavlonova N. Lab oratoriya mashg'ulotlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtrish	113
Masgudov U. Gender yondashuv asosida talaba-yoshlarning tashabbuslarini rag'batlantirishning pedagogik-psixologik omillari	116
Matyakubov K. Texnologiya ta'limi jarayonida usul va metodlardan maqsadga munvofiq foydalanish tamoyillari	119
Maxmudov K. Sharof Rashidov hayot va faoliyatini zamondoshlar talqinida	122
Murtofov E. Talabalarining ingliz tili fonetik kompetensiyasini rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Mirzavaliyev J. Meritokratiya tizimiyosiy tadqiqot ob'ekti sifatida	128
Nazarova Y. O'qituvchilarda kreativ sifatarni rivojlantirishning pedagogik tizimni takomillashtrish	132
Narkunova H. Professionalnaya kulturna voennosluzhatsko kak sotsialnyy fenomen	135
Niyozov M., Xudayberdiyev A. Elektron asborot-ta'lim muhiti da WEB texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	138
Omonev B. Geosiyosiy bilimlar rivojida "Temur tuzuklari" asarining ahamiyati	142
Otaqulova D. Ta'lim platformakridan foydalanib "Tibbiyotda asborot texnologiyalari" fani dan viktorinalar o'tkazishning amaliy samaradorligi	145
Polatxo'jayeva S. Mahmud Asad Jo'shon hayoti va uning "Tasavvuf va nafs tarbiyasi" asari undagi axloqiy va estetik qarashlar	149
Ravshanov L. Mudofaa vazirligi tizimida guruh tarbiyasi rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	152
Razakov F. Umumta'lim maktablarida o'qitish sifatini oshirishda ijtimoiy-psixologik muammolari mavjud bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash	155
Sadikova U. Universitetda o'qitish motivatsiyasini o'rganish usullari	158
Saydaliyeva J. Pakistan's approaches to the situation in Afghanistan	161
Sehireva D. Tibbiyot modinlar faoliyatida shaxslik xususiyatlarini ramoyon etilishning psixologik asoslari	164
Tadjibaeva G. Parameters of modernization of formation of knowledge of children's physiology and hygiene of the future preschool teacher	167

Tashmetov T. Global o'zgarishlar davrida barkamol yoshlarning shakllanishining shart-sharoitlari va g'oyaviy omillari	171
Tilayev E. Axborot texnologiyalarining globallashuvi sharoitida yoshlarda o'zod shaxs ko'nikmalarini tarbiyalash	175
Turayeva N. Improving the efficiency of using media content technology in teaching foreign languages in higher military educational institutions	178
Turmanov A. Oliy o'quv yurtlaridagi harbiy ta'lim fakulteti kursantlarida jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va nazariy-metodologik asoslari	181
Turgunbayev T. Harbiy ta'limda milliy identitlik tarbiyasi asosida talabalar (kursantlar) vatangarvarlikni rivojlantirish ta'lim texnologiyasi	184
Turgunova A. Zamonaviy gerontopedagogik yondashuvlar	187
Usmanov M. Mif va mifologiya amaliy hayot mahsuli sifatida	191
Utanova U. Ijtimoiy taraqqiyot va madaniy vorislik	194
Fayziev V., Qorayev S. Innovatsion ta'limi klasteri asosida talabalar ekologik madaniyatini rivojlantirish modeli	197
Xaydarova A. Virtual reallikka oid zamonaviy yondashuvlar tendensiyasi	201
Xolmatova Z. O'quv jarayonida foydalaniladigan pedagogik diagnostika funktsiyalari va tamoyillari	204
Xolmatova L. Oliy ta'limda noo'rganak kimga fanini o'qitishda birliklarning invariantli, o'zbaravarlikli va variativ komponentlarini xossa xususiyatlarini turli xil tamoyillarining nazariy tahlili	207
Xo'jambardiyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirishning zaruriyati	210
Xujamov I., Odinaeva N. Demografik omillarning mamlakat hududlaridagi ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabga ta'siri	213
Замбергасова Н., Абдумаликова Н. Педагогическое методическое формирование коммуникативных компетенций студентов педагогического вузов (на примере предмета физика)	217
Эришарова Р. Стрессогенные ситуации для учащихся школ: факторы детерминации стрессогенности и возможных путей их устранения	220
Yuldashov F. Forobning musiqa nazariyasiga oid qarashlari	225
Filologiya	
Abdumuratova S. Tarjima nazariyasining boshqa fandal bilan aloqasi	228
Abduraximova N. His-tuyg'u kategoriyasi tilshunoslikning o'rganish ob'jekti sifatida	231
Azamatov O. Tilshunoslikda Zoonim komponentli frazeologik birliklarni ilk o'rganish tamoyillari va tahlil usullari	234
Begmatova R. Lingvistik kooperatsiya va misohimomallik hodisalarning nazariy tahlili	237
G'aybullayeva D. Frazeologiya shakllanishi, rivojlanishi va kontseptsiyalari	240
Jurayeva G. Jadid ta'lim falsafasida tilmasalasi va uning syosiy-strategik ahamiyati	244
Zufarov I. Teleboshlovchilarning hisoniy mas'uliyati	247
Yo'ldosheva M. Portretning tashqi qiyofasini tasvirlovchi hisoniy birliklarning tarjima berilishi	250
Komilova G. Jek Keruakning asaridagi lingvopostik vositalarning qo'llanilishi	254
Qayumova D. Uzun tumani o'zbek shevalarida oziq-ovqat nomlari	257
Qodirova Y. Reklama tilning lingvomedaniy va sotibopragmatik xususiyatlari	260
Qurbonov A. XX asr o'zbek adabiy manb'asimonligi	262
Mavliyanova N. Dramatik bola-qahramon: estetik hodisalarning mavjudligi, o'zaro bog'liqligi va farqlanishi	265
Mamafkulova F., Ataniyazova D. Linguocultural peculiarity of english and uzbek parembolgical units with food components	268
Murotov H. Reklama matnlarning lingvopragmatik funktsiyasi	271
Muharraqa drokireva M., Dinaliyeva A. The problem of racism in "White teeth" by Zadie Smith	275
Ochilova M. Musiqa va rags sohasida qo'llaniladigan terminlarning elektron axborot bazasini yaratish	279
Sobirova N. Xorazm volhasida baxshi ijrochiligi genezi	282
Soliyeva M. The role of pragmatics in the field of linguistics	285
Turayeva M. Functional aspect of lexical interference	288
Tulchiyeva F. Theoretical and methodological foundations of imagery	291
Xaratonova D. Симуляция паритета компетенции интерактивной образовательной терминологии	294
Erdanova S. Interpretation of the concepts of "Tiyin", "Dekam" and "Money" in the theory of the concept field	297
Eshketilova F. O'zbek va ingliz bolalar folklorining lingvokulturologik xususiyatlarini qiyosiy - tipologik tahlili	300

UDK 144; 370; 17

Toshmın TASHMETOV,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, falsafa doktori (PhD),
E-mail: toshmetovtuntasin@gmail.com

F.f.d. prof. M.A.Nisarov taqdiri asosida

CONDITIONS AND IDEOLOGICAL FACTORS FOR THE FORMATION OF COMPETENT YOUTH IN AN ERA OF GLOBAL CHANGE

Abstract

It is a fact that the sharp struggle in the information field of the 21st century is recognized as one of the harsh realities of the new century, which is becoming a tradition. At such a time, one of the urgent tasks should be the rallying of the nation towards a great future and ambitious goals, the education of a high-quality, mature generation, the education of people who are mature in all respects. The article also analyzes the role of education in the development of intellectual knowledge and intellectual potential. Therefore, spiritual education plays a decisive role in the education of mature youth. According to modern ideas about the ideal person, perfect young people have high spirituality.

Keywords: Society, perfect, perfect man, education, spirituality, culture, ideology, global, immunity, strategy, information, technology, education, morality, patriotism, humanism, value, cultural heritage, custom, tradition, propaganda, transformation, vigilance

УСЛОВИЯ И ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОЙ МОЛОДЕЖИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛЬНЫХ ПЕРЕМЕН

Аннотация

Фактом является то, что острая борьба в информационном поле XXI века признается одной из суровых реалий нового века, что становится традицией. В такое время одной из актуальных задач должно стать сплочение нации навстречу великому будущему и амбициозным целям, воспитание зрелого поколения, воспитание из него зрелых во всех отношениях людей. Также в статье проанализирована роль образования в развитии интеллектуальных знаний и интеллектуального потенциала. Поэтому духовное воспитание играет решающую роль в воспитании зрелой молодежи. Согласно современным представлениям об идеальном человеке, совершенные молодые люди обладают высокой духовностью.

Ключевые слова: Общество, совершенный, совершенный человек, образование, духовность, культура, идеология, глобальный, иммунитет, стратегия, информация, технология, просвещение, нравственность, патриотизм, гуманизм, ценность, культурное наследие, обычай, традиция, пропаганда, преобразование, бдительность

GLOBAL O'ZGARISHLAR DAVRIDA BARKAMOL YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHNING SHART SHAROITLARI VA G'OYAVIY OMILLARI

Аннотация

XXI asr axborot maydonlaridagi kashfiy kurashlar urfiga aylanib borayotgan yangi yuz yillikning qalis voqe'liklaridan biri sifatida e'tirof etilayotganini aydi haqiqatdir. Ana shunday davrda, xalqni buyuk ke'chak va ulug'vor maqsadlar sari birlashtirish, yuksak faxratli, barkamol avlodni voyaga yetkazish, har tomonlarga yetuk inson qilib tarbiyalash, hozirda do'kari vazifalardan biriga aylangan o'rin. Shuningdek maqolada, barkamol yoshlarni shakllantirishda intellektual bilim, intellektual salohiyatini yanada rivojlantirib borishimda ta'lim-tarbiyaning o'ini tahlil qilingan. Binobarin, barkamol yoshlarni voyaga yetkazishda ma'naviy tarbiya haq qibuvchi o'rin tutadi. Zamonaviy kamil inson konsepsiyasiga asosan, barkamol yoshlar yuksak ma'naviyat sohibidir.

Calit so'zlari: Jamiyat, barkamol, kamil inson, tarbiya, ma'naviyat, madaniyat, mafkura, global, immunitet, strategiya, axborot, texnologiya, ma'rifat, axloq, vatanparvarlik, insonparvarlik, qadriyat, madaniy meros, urf-odat, an'na, targ'ibot, transformatsiya, kushyorliklik

Kirish. Jahonda global o'zgarishlar ta'sirida ma'naviyatning o'ini, yoshlarni milliy ma'naviyat ruhida tarbiyalashning ahamiyati hamda "axborot" tushunchasining samantlik va fakafiy ma'no-mundarijasida kuzatilyotgan yangilashlar mavjud umuminsoniy qadriyatlarining qayta baholanishi (reassessment of human values) bilan bog'liq bo'lgan global o'zgarishlarni taqdim etmoqda. Globalashuv jarayonlari insoniyat oldiga yangicha qadriyatlar, hayotning barcha jabhalariga nisbatan mullago o'zgacha yondashuvlar bilan munosabatda bo'lish kabi o'ziga xos muammolarni ham qo'yimoqda. Yuzaga kelgan bunday shart-sharoit ma'naviyatni yoshlar ongi va qalbiga singdirishning zamonaviy texnologiyalaridan samarali foydalanish mexanizmlarini va hayot sur'atlarining uzluksiz jadallashuviga nisbatan ijtimoiy

hodisalarining u yoki bu darajada transformatsiyalashuvini ilmiy-rasmiy va fakafiy nuqtai nazardan tadqiq etishni taqozo etmoqda.

Durayoning bir qator yetakchi ilmiy markazlari va institutlarida globalashuv jarayonining ma'naviyatga ta'sirini baholash, ma'naviyat targ'ibot texnologiyalarining mohiyati va xususiyatlarini anglash, jamiyatdagi integratsiyalashuv jarayonlarga ta'siri, ijobiy jihatlardan umumiy foydalangan holda salbiy oqibatlarini kamaytirish choralarini ko'rish, xususan, globalashuvning yoshlar ongi va axloqiga ta'siri, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati, milliy o'zlikni anglash, yoshlar ongining transformatsiyalashuv jarayonlari bo'yicha ilmiy ishaniklar olib borilmoqda.

Ma'naviyat o'zgarishi adabiyotlar tahlili. Globallashuv sharoitida ma'naviyatning namoyon bo'lish xususiyatlari, uni yoshlar ongiga singdirish hamda mazkur jarayonni zamonaviy texnologiyalar asosida rivojlantirish bilan bog'liq masalalar o'zbekistonlik faylasof olimlari tomonidan ham o'rganilgan. Xususan, E.Yusupov [2, 37] milliy g'oya va mafkuraning o'zaro munosabati, uning mohiyati, ijtimoiy-tarixiy mazmuni va shaxsiyatini, I.Sofmazarov [3], ma'naviy barkamollik va siyosiy madaniyatni, A.Begmatov [4] globallashuv sharoitida ma'naviy taraqqiyot va ma'naviy tarbiya, B.Umarov [5] globallashuv ziddiyatini, S.Otamuratov [6, 20] globallashuv: millatni asrash mas'uliyatini, jamiyatga xavf soluvchi tahdidlar, xususan, demokratiya niqobi ostida kirib kelayotgan va xabardor xaraji shaklidagi tahdidlar tasvini, A.Azimov [7, 19], I.Ergashev, N.Berdaliev, M.Davlatova, G.Muhammadjanov, O.Botayorov [8], O.Bozorovlar [9] milliy g'oya targ'ibotini amalga oshirish shakllari, vositalari va texnologiyalarini, J.Yashukov, N.Muhammadievlar [10] O'zbekistonning rivojlanish strategiyasida ma'naviyatning o'ini mas'uliyatini tadqiq etganlar.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatleri faoyaslaridan, xususan, rus tadqiqotchi C.I.Ilyumov o'z khida ruhvat munosi rus falsafiy an'anasini, I.Inefon va O.Munova [11, 17] zamonaviy xalqaro munosabalar va uning tamoyillarini, M.M.Pennemov [12, 76] globallashuv jarayonning dunyo hamjamiyatiga ta'sirini, H.Banabarov, C.Kpamora [13] innovatsiyalarni falsafiy aspektidagi tahlili kabimasalarni o'rganishgan.

Tadqiqot metodologiyasi O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimovning iniy-siyosiy merosida ma'naviyatning konseptual asoslari yoritilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning siyosiy qarashlarida esa ma'naviyat va uning targ'iboti globallashuv sharoitiga mos talablar asosida yanada takomillashtirilmoqda.

Tahlil va natijalar Bugun insonyat tez sur'atlarida o'zgarib borayotgan, shu kungacha boshidan kechirgan jamiyat bosqichlaridan tubdan farq qiladigan o'ta tezkor, shiddatli va butun murakkabliklarni to'la namoyon qilayotgan, tapuq davrda yashamoqda. Keyingi yillarda "globallashayotgan dunyo", "global jamiyat", "global integratsiya", "global taraqqiyot" kabi so'zlar, tushunchalar fao'lashdi. Insonyat yangi bir voqe'likka - global o'zgarishlar davriga dux kelib, uni anglashga, undagi ijobiy jihatlardan umimli foydalanib taraqqiyotini ta'minlashga irulmoqda. Ammo global o'zgarishlarni faqat ijobiy voqe'lik sifatida qarashga hali e'tti u ziddiyatlarga to'la, goho esa milliy taraqqiyotga, milliy madaniyatga va milliy g'oyaga salbiy ta'sir etuvchi belgilarga ega.

Globallashuv - jahondagi barcha mamlakatlar, kuchlar va butun kontinentlarning o'sib borayotgan ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy va boshqa munosabatlarning o'zaro bog'liqligi, aloqadorligidir. Boshqacha qilib aytganda, globallashuv - bu barcha xalqlar, jamiyatlar taraqqiyotining o'zaro bog'liqligini yanada o'tib borish jarayonidir.

Shu o'rinda rossiyalik olim A.Akhmedovning - Globallashuv yangi jahon urushi [14] U yangi tipdagi jahon urushi degan ta'kidini kishini ancha sergak torttiradi. Yana bir olim A.Napuev esa - Ashida globallashuvning asosiy mazmuni boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarilgan mahsulotning qo'shimcha qimmatini dunyodagi asosiy zaharakni o'zlashtirishdan iboratdir [15] degan fikrni bildiradi. Darhaqiqat, XXI asr xabardor maydonlaridagi keshin kurashlar utga aylanib borayotgan yangi yuz yillikning qaltis voqe'liklaridan biri sifatida e'tirof etilayotganini ayni haqiqatdir. Natijada, sodda, bilimli va hayot tajribasi past yoshlarning ongi va tafakkurini turli uyduimlar bilan dux'atishga urunmoqdalar. Bugun biz yashayotgan davr inson

namadduning rivojlangan davri, in'fan, texnika-texnologiyalar rivojlangan va yuksak in'koniyatlar eshigi ochiq davr hisoblanadi. Buni bir so'z bilan aytganda globallashuv asri deb ataladi. Bu davr o'zining xabardor oqimining tezligi, integratsiyalashuv va hankorlik aloqalarining kuchayishi, zamonaviy kommunikasiyalarning yo'lga qo'yilishi kabi ta'sirlar orqali namoyon bo'lmoqda. Shuni ham aloqida aytish kerakki, bu davr keng in'koniyatlar davri bo'libgina qolmasdan balki u hozirgi sharoitda g'oyaviy, mafkuraviy ta'sir o'tkazishning o'tir quroliga ham aylanib inson hayotiga va u yashayotgan jamiyatga ta'sir o'tkazishi mumkin. Milliy mafkurani targ'ib qilishda ma'naviyatni rivojlantirishda asosiy yondashuv mafriy yondashuv bo'la ham bu jarayon milliy mafkuraning xususiyatlari bilan bog'liq. Jahondagi globallashuv jarayonlari ana shu g'oyaga bo'lgan ehtiyojni keskin kuchaytiradi. Aslini olganda, globallashuv jarayoni bo'lmasa, milliy mafkuraga ham ehtiyoj oshmas edi. Chunki globallashuv bo'lmaganda har bir xalq va millatning ma'naviyati o'zicha mavjud bo'lar va in'koniyat darajasida rivoj topardi. Tashqita'sir va tahdidning yo'qligi esa milliy mafkuraga ehtiyojni kuchaytirmas edi. Milliy mafkuraning mohiyati shundaki, u odamlar ongida, xotirasida mafkuradig'ha qo'lmay, amal'iyotga, hayotga aylanishi zarur.

Shu nuqtai nazaridan kelib duxib aytish mumkinki, mustaqillikning dastlabki davrlaridan boshlab Birinchi Prezident I.A.Karimov va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning rahnamoligida mamlakatimizda o'sib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama sog'lm va barkamol etib tarbiyalash, zamonaviy kash-kumarlarni punta egallashi uchun zarur sharoitlar yaratish borasida keng ko'lami ishlar amalga oshirildi va oshirilmogda. Bu borada O'zbekistonning o'z taraqqiyot yo'li shakllanib bormogda. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildiradi: "Meni doimo o'ylantiradigan, tashvishga soladigan yana bir do'kari mas'ak bu - yoshlarimizning odob-xulqi, yurish-turishi, madaniy saviyasi, bir so'z bilan aytganda, tarbiyasi bilan bog'liq" [1, 257] - deb ta'kidlaydi. Darhaqiqat, tarbiya inson ongi mahsulidir. Shuning uchun ham ongi o'zgarishmasdan turib, yangi jamiyat barmo etish va oldinmaga qo'yg'an maqsadlarimizga erishishimiz juda murakkab kechadi. Shu bok, yoshlarni milliy-ma'naviy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yangi davlat'chilikimizning asosi hisoblanib, ular ongidagi transformatsiyalashuv jarayonlarini ta'minlab boradi. Shu jihatdan barkamol yoshlarni voyaga yetkazishda ma'naviy tarbiya xalq qiluvchi o'rin tutadi. Zamonaviy kumil inson konsepsiyasiga asosan, barkamol yoshlar yuksak ma'naviyat sohibidir. Shu boisdan ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning tashabbuslari bilan 2021-yil "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili" hamda 2023-yil "Insonga e'tibor va sifati ta'lim yili" deb e'lon qilinish xalqimiz va yoshlarimizning manfaatlarini fiodakvchi dasturiy hujjat bo'ldi. Bu borada, ya'ni yoshlarni barkamol avlod etib tarbiyalashda oila, ta'lim, mahalla, ommaviy xabardor vositalari va boshqa ijtimoiy tuzilmalar o'rtasida samarali hankorlikni o'rnatish mexanizmlarni yanada takomillashtirish konsepsiyasini shlab duxish va uni amal'iyotga tizimli joriy etish maqsadiga muvofiqdir.

Ko'rib turganimizdek, dunyoda yoshlar tarbiyasidek, muhim va murakkab munamno bo'lmasa kerak. Ayridig'a, hozirgi mustaqillik sharoitida "barkamol avlod"ni tarbiyalash mas'akisike kajak taqdirimiz bilan bog'liq mas'akdir. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildiradi: "Meni doimo o'ylantiradigan, tashvishga soladigan yana bir do'kari mas'ak bu - yoshlarimizning odob-xulqi, yurish-turishi, madaniy saviyasi, bir so'z bilan aytganda, tarbiyasi bilan bog'liq" [1] - deb ta'kidlaydi. Darhaqiqat, tarbiya inson ongi mahsulidir.

Shuning uchun ham ongni o'zgartirmasdan turib, yangi jamiyat barpo etish va oldinmiza qo'ygan maqsadlarimizga erishishimiz juda murakkab kechadi. Shu bois, yoshlarni milliy-ma'naviy qadriyatlar ruhida barkamol inson sifatida tarbiyalash yangi davlatchilikimizning asosi hisoblanib, ular ongidagi transformatsiyalashuv jarayonlarini ta'minlab boradi.

Bizning fikrimizcha, ma'naviy barkamol inson tushunchasining o'zi keng qamrovli, serqirra tushuncha. Ma'naviy barkamol inson – komil inson tushunchasi bilan hamohangdir. Ayni vaqtda ma'naviy barkamol inson tushunchasi sog'lom avlod tushunchasi bilan ham bog'lanib ketadi. Iltimz adabiyotlarda bu tushunchalar albida-albida ishlatilsa-da, mohiyatan ularning hammasi inson adolati va odobini, ularni shakllangan barcha ijobiy xislatlarni, ularning insonlarga, jamiyatga va Vatanga bo'lgan munosabatlaridan tortib, tiki oilaga, ota-onaga va boshqalarga munosabatlarining barcha qirralarini qamrab oladi.

Ma'naviy barkamol shaxs – komil inson mohiyati biray tushunchalardir. Yoshlarni to'g'rilikda, halollikda, poklikda, vatanparvarlik va insonparvarlikda, englikda va qo'yinlik, yuksak adolatlilikda yo'llash bevosita bu tushunchaning mohiyati va mazmunini tashkil etadi. Hozirgi kunda bu masalalarga birinchi darajali ahamiyat berishimizning bo'isi – ijtimoiy, o'z-o'zaro va axloqiy fazilatlarini – qo'yinlik, ma'naviyati kuchli, milliy mas'uliyat to'yig'usi qabida chuqur iliz otgan, ma'naviy barkamol fuqarolarga ega mamlakatga mustaqil va barqaror rivojlana oladi. Buyuk kelajak ma'naviy barkamol insonlarga tayanganligiga yaratiladi, qad ko'taradi. Boshqacha aytganda, ma'naviy barkamol insonlarga buyuk kelajakni yaratish o'ladir. Shuning uchun ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash masalasini paylasga solish yoki bunga panja ortidan qarash, buni qandaydir mavsum yoki o'z-o'zidan amalga oshirib boraveradigan holat sifatida tushunish va shunday baholash mantiqsizlikdir. Shu ma'noda, shargona odob-axloq va umumbashariy g'oyalarni ongiga singdirib olgan yoshlar yuksak ma'naviyatli, ya'ni ma'naviy barkamol, komil inson hisoblanadi. Ma'naviy barkamollik insonning dunyoqarashi, o'z-o'zaro, ruhiyati, xalq-shior normakri, axloq-odobi bilan bevosita aloqadorligi bilan aylanib turadi. Ma'naviy barkamol kishilar xalq taqdiri va farovonligi, vatan taqdiri va ularning ravnaqini o'ylaydilar. Ular mulkida, qaromlikda yashashni aslo istamaydilar.

Shu boisdan, ma'naviy barkamol yoshlarda ijtimoiy go'zallik, mukammallik muhim ahamiyat kasb etadi. Asmonan baquvvat, sog'lom bo'lish nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy qadriyatdir. Avvalo, sog'lom deganda, biz faqatgina jismon baquvvat farzandlarimizni emas, balki ma'naviy boy avlodni, aqliy rivojlangan, axloqiy pok, ma'rifatli yosh avlodni nishunmog'imiz kerak. Bunday kishilar o'zlarida xalqimizning eng ardoqli fazilatlarini – ijtimoiy va insoniy, meir-oqibat, shafqat va rahmdillik, uyat va andisha, or-nomus, o'zaro hurmat, yuksak vatanparvarlik, e'liga va xalqiga sadoqat kabi qadriyatlarini va g'oyalarni mijasamlashirgan bo'lishlari lozim. Zero, barkamol yoshlar Vatanga, millatga, e'ljunga sadoqat bilan xizmat qiladilar. Vatanni sevmagan, mulkati tarbi va taqdiriga bquyd qaraydigan yoshlarning barkamolligi haqida so'z bo'lishi mumkin emas. Barkamol inson, insoniy fazilatlarining uyg'unligini ifoda etadi. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha ta'kidlaydi: "Bugungi murakkab zamonda yoshlarni ijtimoiy va ma'naviy barkamol insonlar etib tarbiyalash biz uchun g'oyat muhim vazifa bo'lib qolmoqda"[1]. Haqiqatan ham ma'naviy barkamol insonni tarbiyalashda, shubhasiz, ta'lim tizimining ham sahroqli

hisasi bor. Hozirgi dunyoda yoshlar potentsali va intellektual qudrat hal qibruvchi ahamiyat kasb etmoqda. Ma'naviy barkamol, intellektual shaxsiyati yuqori avlod tarbiyasini nafaqat O'zbekistonda, balki butun jahonda eng muhim vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun ham yoshlar tarbiyasiga katta xaf soliyotgan bamosoli bala-qazodek tarqalib borayotgan yot g'oyalar va g'oyaviy xurujlarga qarshi kurashish hayotiy-amaliy ahamiyatga egadir. Shu bilan birgalikda, xalqimizning o'lis o'tmishi buyuk bobolarimiz tomonidan yaratilgan rang-barang va o'lmas, madariy va ma'naviy qadriyatlarga juda boy. Ajdodlarimizdan biza meros qolgan ara shunday umrboqiy boyliklarimiz ichida "Avesto", xalq og'zaki ijodining noyob durdonalari bo'lish "Apoimish", "Ravshan", "Go to'g'li" kabi dostonlar, buyuk bobolarimiz Xorazmiy, Farg'oni, Beruniy, Farobiy, Ibn Sino, Yassaviy, Yugrakiy, Yusuf Xos Xojib, Kupro, Naqshbandiy, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Buhoniddin Marg'inoniy, Amir Temur, Ulug'bek, Navoiy, Bobur kabi alomalarimizning iltimz merosi hamda yaqin o'tmishimizda yashab ijod etgan Mahmudxo'ja Behbudiy, Abduruf Firat, Qodiriy, Abdulla Avloniy, Cho'pton, Usmon Nosir kabi ajdodlarimizning badiiy ijodiy faoliyatlari hamda sharg falsafiy tafakkur taraqqiyotida yuksak darajada ahamiyat kasb etgan.

Shak-shubhasizki, yuqorida keltirib o'tilgan boy axloqiy qadriyatlarimiz zaminida insonni yoshlik tomon yetaklaydigan, ularni qabida englik tuz'ularini uyg'uta oladigan, shaxsni o'z-o'zini, milliyatini anglab yetishga ulaydigan yuksak ma'naviy kuch yetadi. Shunday yekan, jamiyatimizning ma'naviy-axloqiy qadriyatlari masalasi hamisha o'tganib borishni taqozo etadi.

Birinchiidan, bozor iqtisodiyoti sharoitida yangi jamiyatning ma'naviy-axloqiy yetuklikka bo'lgan ehtiyoj va talablari ortib bormoqda. Chunki, chetidan jamiyat mentalitetiga yot bo'lgan, axloqiy-ma'naviy illatlarni o'z ichiga olgan "tinnaviy madaniyat"ning kirib kelishi o'z ta'sirini o'tkazib, jamiyada xalqiy faoliyatning transformatsiya bo'lishi kuzatilmog'ada.

Ikkinchiidan, jamiyatning ma'naviy-axloqiy ehtiyoji va talablarini ro'yotga chiqarish uchun axloqiy ijtimoiy ong shakli sifatida axloqiy faoliyat, axloqiy munosabatlar va axloqiy anglash muammolarini maqsadli va izchil ravishda o'trganish lozim bo'ladi.

Ana shunday ishlar ko'kmni kengaytirish o'sib kelyotgan har bir shaxs, har bir yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol bo'lib voyaga yetishida muhim omillardan biri bo'lib xizmat qilishi tabiiy. Shuningdek, milliy o'z-o'zini anglash millatning kelajak istiqbolini ham ko'ra bilishni talab qiladi. Bu ham kishilarning milliy ongi o'sishi, tafakkullash madaniyati darajasi bilan unvay bog'liq. Ma'rifatli, yuksak madaniyatli inson bugungi kuni ehtiyojlarini qondirish uchun yashamaydi, u albatta etangalumni ham o'ylab yashaydi. Kelajakni ko'ra bilish, g'urulanish, fahmash – milliy o'z-o'zini anglashning zaruriy qismi tashkil etadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'tnida shuni aytish kerakki, har qanday davlatning kelajagi ma'naviy barkamol yoshlar qo'liga bo'lganligi bok kumoyaklash chorasini ham avvalo yosh avlod ongini milliylik ruhida tarbiyalashdan boshlash zarur. Milliy qadriyatlarimizni yoshlarimiz ongiga singdirish orqali ularni ma'naviy, axloqiy, tarbiyaviy sifatlar shakllanadi. Bizning milliy qadriyatlarimiz urf-odat, an'analar va marosim ushuklariga qurilgan bino kabi. Umumbashariy ma'naviyat hamisha milliy ma'naviyatimiz negizida shakllanib, har safar milliy ma'naviyatimizdan milliy qadriyatlarimiz oziqlanib borajak.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – B.257.
2. Yusupov E. Milliy g'oya va mafkur: mohiyati, ijtimoiy-tarixiy illidlari, ahamiyati. – Shamkent, 2001. – B.37.
3. Soifnazarov I. Ma'naviy barkamollik va ijtimoiy madaniyat. – Toshkent: Sharq, 2001.

4. Begmatov A. Ma'naviyat falsafasi yoxud Islom Karimov asarlarida yangi falkafiy tizimning yaratilishi. - Toshkent: Sharq, 2000; Ma'naviyat falsafasi. 2-kitob. - Toshkent, 2006; Ma'naviyat tarbiya. - Toshkent: Akademiya, 2006;
5. Umarov B., Jabbarov Sh. Globallashuv sharoitida ma'naviyat tarbiya muammolari. - Toshkent: Akademiya, 2011.
6. Otamuratov S. Globallashuv millatni asrashmas uliyati. - Toshkent: O'zbekiston, 2018. - 346 b.
7. Aximov'jev A. Milliy istiqlol g'oyasi va targ'ibot texnologiyasi. / Jamiyat va boshqaruv, - Toshkent, 2000, №3, 20-b.
8. Ergashev I., N.Berdaliev, M.Davlatova, G' Mammadjanov, O Bo'layorov. Milliy g'oya targ'iboti texnologiyalari. - Toshkent, 2008. - B 19.
9. Bozorov O. Milliy g'oya va targ'ibot samaradorligi. - Toshkent: Ma'naviyat, 2018. - B.14-15.
10. Yashilikov J., Mammadiev N. Milliy g'oya: O'zbekistonda rivojlantirish strategiyasi. - Toshkent: Cho'pon: NMU, 2018. - 555 b.
11. Глубок Г., Мисаева О. Современные международные отношения. Учебное пособие. — Пенза: Изд. Пенз. гос. ун-та, 2010. — С. 17.
12. Рещетников М. Глобализация - самый общий взгляд. Часть 1. — СПб.: Восточно-Европейский институт политологии, 2002. — 76 с.
13. 13 Кравцова С. Инновации: философско-методологический анализ. — М., 2000. — С. 32.
14. Эпков А. Глобализация. М.: Наука, 2011. С. 64.
15. Паршев А.Г. Глобализация и мир. М.: Разуминд, 2007. С. 121.